

*The
Good
Cause*

Towards an Architecture of Peace

The Good Cause

Towards an Architecture of Peace

Oorlog is van alle tijden. Vredesmissies, wederopbouwinspanningen en internationaal recht zijn instrumenten die worden toegepast in een poging om van een conflictsituatie tot duurzame vrede te komen. Die inspanning is indrukwekkend, maar het blijkt lastig en weerbarstig om tot duurzame vrede te komen. Het politieke machtsvacuüm en het gebrek aan stabiliteit van de samenleving staan duurzaam herstel in de weg. Daarbij kunnen reconstructie en stedenbouw zelf ook aanleiding zijn tot oplaaierend conflict.

Archis, een internationale denktank op het gebied van ruimtelijke en culturele reflectie, startte in 2010 het onderzoek *Architecture of Peace* waarin de bijdrage van architectuur aan het vormgeven van duurzame vrede centraal staat. Op basis van dat onderzoek is in 2011 de expositie *The Good Cause* gemaakt en getoond in het Canadian Centre for Architecture in Montreal (Canada). Deze is nu in geactualiseerde vorm en aangevuld met een Haags hoofdstuk te zien bij Stroom.

The Good Cause toont aan de hand van inspirerende case-studies uit Afghanistan, Koso-

The Good Cause

9 maart t/m 1 juni 2014

Basisontwerp gids: Thonik, Amsterdam
Omslag: De façade van het Pamir bezoekerscentrum
Foto: © AFIR Architects / Anne Feenstra

vo, Zuid-Afrika, Rwanda, Israël en Palestina hoe wederopbouw een instrument van conflictpreventie en duurzame vrede kan zijn als deze met meer oog voor lokale structuren wordt vormgegeven. Dat vraagt om een specifieke houding en strategie, zoals bescheidenheid, gevoel voor context, vertrouwen en denken in continuïteit. Deze succesfactoren zijn bij elke case-studie ‘aangevinkt’.

The Good Cause wordt niet voor niets in Den Haag getoond. Den Haag speelt als Internationale Stad van Vrede en Recht een belangrijke rol bij preventie en berechting in conflictsituaties. Meer dan honderdzestig grote en kleine instellingen houden zich vanuit Den Haag bezig met (wereld)vrede, recht en veiligheid. Dat heeft niet alleen gevolgen voor de reputatie van Den Haag in de wereld, maar ook voor de dagelijkse beleving van de stad door haar bewoners.

De tentoonstelling is onderdeel van het langlopende Stroomprogramma *See You in The Hague*, een veelzijdige vertelling over de ambitie en werkelijkheid van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht.

The Good Cause

De tentoonstelling

De nummers verwijzen naar de plattegrond.

1. Oorlog en vrede

Op deze draaiende wand staat aan weerszijden een kaart: een met alle oorlogen in de wereld sinds de Tweede Wereldoorlog en een met de vredesmissies als reactie daarop. Er is veel informatie verwerkt in de kaarten: van aantallen slachtoffers tot de herkomst van de soldaten van vredesmissies. Zo blijkt dat in de top 10 van vredesmissies geen enkel westers land staat en Bangladesh aan kop gaat.

2. Complexiteit van vrede

Conflicten zijn niet over als het schieten stopt, ze smeulen nog lang door. Gerd Junne, socioloog en voormalig hoogleraar internationale relaties aan de Universiteit van Amsterdam, legt uit wat vrede in een post-conflict gebied eigenlijk betekent en vooral wat het vraagt van betrokkenen bij de wederopbouw. Op de andere zijde van deze draaiende wand tonen foto's van architect Jolyon Leslie dat woorden als armoede, orde, illegaliteit en vijand verschillende betekenissen hebben.

3. Negatieve vrede

Negatieve vrede is de situatie waarin weliswaar de wapens zijn neergelegd maar het conflict elk moment weer op kan laaien. In de grafiek is weergegeven wat negatieve vrede zo complex maakt en waarom het zo lastig is om tot een duurzame, 'positieve vrede' te komen.

Orde
Foto: Jolyon Leslie

4. Case studies

De acht onderling zeer diverse case studies zijn afkomstig uit zes landen: Afghanistan, Kosovo, Zuid-Afrika, Rwanda, Israël en Palestina. Ze zijn het resultaat van een vaak langdurig proces van onderhandelen, van kleine aanpassingen en interventies waardoor een zekere normalisatie optreedt in de beschadigde situatie. Ze worden getoond aan de hand van foto's, documenten en objecten (in archiefdozen), documentaires en interviews (op de ipads) en objecten.

5. Internationale rechtspraak vanuit Den Haag

Belangrijke instrumenten van het internationale recht - verschillende soorten rechtbanken - bevinden zich in Den Haag. Via het vervolgen van oorlogsmisdaden en schendingen van de mensenrechten (ICC en tribunalen) enerzijds en het voorkomen van oorlog tussen landen (ICJ) anderzijds oefent Den Haag grote invloed uit op landen en situaties elders in de

wereld. Toch is die internationale rechtspraak niet onomstreden. De effectiviteit (kosten en duur versus 'opbrengst' in aantal veroordelingen) en geopolitieke vooringenomenheid (het lijkt of alleen Afrikaanse landen worden aangepakt) vormen pijnpunten in dit dossier. Daarnaast speelt dat internationaal recht elders wordt ingeperkt. In principe kunnen slachtoffers van mensenrechtenschendingen hun recht halen in landen die het verdrag hebben ondertekend door daar zaken aan te spannen tegen de vermeende schuldigen. Spanje beperkt dat recht nu tot haar eigen burgers. Daarmee neemt de druk op het ICC verder toe. Deze kaart vormt de overgang naar de benedenverdieping waar Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht centraal staat.

6. Internationale Stad: ambitie

Internationale Stad van Vrede en Recht ben je niet zomaar, dat heeft gevolgen en schept verplichtingen. De plattegrond van Den Haag toont 90 instellingen die zich specifiek met recht en vrede bezighouden. Van elke instelling is een aantal basisgegevens opgenomen. Een drietal is er uitgelicht: het International Criminal Court met livestreaming van de rechtzaken, het Internationaal Gerechtshof met een instructiefilm en het The Hague Institute for Global Justice met The Hague Rules. De meeste instellingen zijn gevestigd in het fraaie deel van de stad dat nu de 'Internationale Zone' wordt genoemd. Het is representatief, ruim en goed bereikbaar. Het stadsbestuur wil die zone verder versterken en uitbouwen en ook aangrijpen voor innovatie op veiligheidsgebied. Deze ruimtelijke specialisatie heeft overduidelijk voordelen, maar leidt ook tot verwijdering tussen de internationale gemeenschap en de lokale stadsbewoner.

7. Internationale Stad: reputatie

'Den Haag' heeft niet overal in de wereld een positieve klank. De vervolging van vooral Afrikaanse regeringsleiders heeft kwaad bloed gezet in die regio. Zo bestaat er een afstand tussen het internationaal gedeelde verlangen 'iets te doen' aan oorlogsmisdaden en schendingen van de menselijkheid en de internationale beeldvorming rond 'Den Haag'. Reportages en journaals geven een beeld van die receptie. Daar staat tegenover dat het Den Haag gelukt is niet 'slechts' het regeringscentrum van Nederland te zijn, maar internationaal op de kaart te staan als plek van internationaal recht. Voor een dergelijke naamsbekendheid moet een andere stad minstens de Olympische Spelen organiseren.

8. Internationale stad: promotie

Den Haag doet er alles aan om haar imago van stad van recht en vrede te versterken. Het is inmiddels het centrale thema van de Haagse 'city branding' geworden en er wordt geen mogelijkheid onbenut gelaten om nieuwe instanties en evenementen met betrekking tot deze sector naar Den Haag te halen. Zo wordt in maart 2014 de Nuclear Security Summit georganiseerd.

9. Internationale stad: werkelijkheid

Die internationale aanwezigheid heeft ook direct waarneembare gevolgen voor de bewoners van de stad: positieve, zoals werkgelegenheid, meer neutrale, zoals het toenemend ruimtebeslag, en negatieve, zoals de (tijdelijke) verstoring van de openbare ruimte. Op deze wand kunnen bezoekers gedurende de expositie foto's, krantenberichten en post-its kwijt over de invloed van de Internationale Stad op hun dagelijks leven.

10. Joegoslavië Tribunaal

Fotograaf Friso Keuris maakte in 2002 een serie over het Tribunaal ten tijde van de rechtszaak tegen Slobodan Milosevic. In 2013 maakte hij een aanvullende serie van de mensen die nu betrokken zijn bij o.a. de rechtzaken van Mladic en Karadzic. Om recht te kunnen spreken over de misstanden die in voormalig Joegoslavië hebben plaatsgevonden, werken veel mensen op allerlei terreinen en niveaus binnen het Tribunaal. Keuris geeft deze mensen een gezicht en brengt zo een belangrijk deel van de geschiedenis in beeld. Kunstenaar Ivan Grubanov bezocht in 2002 en 2003 het proces tegen zijn voormalige president Milosevic. Geconfronteerd met de man en de gebeurtenissen die zijn leven hadden bepaald, zocht hij naar een manier om de intensiteit van die ervaring vast te leggen. Hij begon te tekenen, in een poging om zichzelf te verhouden tot dat hoofdstuk uit de geschiedenis. De hele serie van 160 tekeningen is in een diashow te zien.

Joegoslavië
Tribunaal
Foto: Friso Keuris

Architecture of Peace

Architecture of Peace is een langlopend onderzoek naar de potentie van architectuur en stedenbouw in (post) conflictgebieden. Het doel van het project is om meer inzicht te geven in de ruimtelijke aspecten van conflictbeheersing bij het tot stand brengen van duurzame vrede, dan wel het voorkomen van conflict. Enerzijds richt het project zich op beïnvloeding van overheden bij politieke en militaire beslissingen rond vredes- en wederopbouwmissies, anderzijds wil het architecten en stedenbouwers meer gereedschap en inzicht geven in hun handelingsperspectief. Aan het project liggen de volgende veronderstelling ten

UNDP Zuid Sudan
Foto: Mark
Duffield

grondslag: de ruimtelijke, ontwerpende disciplines kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan vrede en maatschappelijke stabiliteit in post-conflict situaties; die betrokkenheid is tot nu toe te bescheiden; die betrokkenheid komt in een te laat stadium tot stand. Gedurende het project zijn deze veronderstellingen steeds meer uitgangspunten geworden waarop een handelingsagenda kan worden ontwikkeld.

Na een eerste fase van onderzoek naar het verband tussen sociaal-ruimtelijke ontwikkelingen, conflict-beheersing en ontwerp; en naar de manier waarop kennis en ervaring van architecten en stedenbouwers ingezet kunnen worden bij het traject naar duurzame vrede, is een aantal good practices bijeen gebracht. Deze fase heeft geresulteerd in een conferentie in het Nederlands Architectuurinstituut, een themanummer van *Volume* en de eerste aflevering van *The Good Cause* in het CCA Montreal (Canada).

De tussenbalans is:

- dat er wel heel veel gebeurt, maar relatief weinig met de inzet van architecten en stedenbouwers in de vroege fasen van conflictbeheersing en wederopbouw;
- dat er veel goede intenties zijn, maar betrekkelijk weinig goede resultaten;
- dat een goede 'afloop' meer incident en toeval is dan gevolg van een systematische aanpak;
- dat er veel belangstelling bestaat voor dit type onderzoek zowel vanuit de ontwerpende disciplines als van de sociale wetenschappers en beleidsmakers.

Een belangrijke vervolgvraag betreft de 'footprint' van vredesmissies gedurende de tweede fase van conflict-beheersing, als de wapens (min of meer) zwijgen. De

Een Skateistan team in de straten van Kabul (foto: Skateistan)

uiterlijke manifestatie van vredesmissies, maar ook hulpverleners (NGO's) in de stad lijkt meer op oorlog dan vrede (muren, tanks, prikkeldraad, wegblokkades, ruimtebeslag). Hoe kan met ontwerp de balans tussen veiligheid en openheid gevonden worden? Hoe wordt de kloof tussen intentie en uitstraling gedicht?

Een tweede belangrijke vraag is welke ruimtelijke instrumenten vanaf de intocht van vredestroepen moeten worden ingezet om grote sociale verstoringen en schier onoplosbare (sociaal)ruimtelijke problemen op termijn te voorkomen? Wat is de rol van openbare ruimte daarin?

Tenslotte richt het project zich op de vertaling van de ervaringen uit voormalige oorlogsgebieden naar (potentiële) conflictsituaties in (westerse) steden. Een vraag die architecten en stedenbouwers zich stellen na de rellen in de Parijse banlieues en in Londen is in hoeverre de leefomgeving een rol speelt bij het ontstaan van conflicten? En dus ook in hoeverre architectuur en stedenbouw een preventieve rol kunnen spelen.

FACTOREN VOOR SUCCES

Ondanks grote verschillen tussen post-conflict situaties zijn er factoren te onderscheiden die voor het succes van elke ruimtelijke interventie cruciaal zijn.

VERTROUWEN

Wederzijds vertrouwen is essentieel voor de levensvatbaarheid van een project.

OPENBAARHEID

Architecten moeten het openbare leven stimuleren door te zorgen voor ruimte voor ontmoeting.

WERKGELEGENHEID

Door lokale bewoners op te leiden en in te huren wordt expertise en werkgelegenheid bevorderd.

EIGENAARSCHAP

Architecten moeten met lokale partners samenwerken om een gevoel van verantwoordelijkheid en betrokkenheid te creëren.

CONTINUÏTEIT

Het project moet voortgezet kunnen worden na het vertrek van de initiatiefnemers.

BESCHIEDENHEID

Architecten moeten rekening houden en werken met lokale ideeën over de stad, publieke ruimte en de samenleving.

VEILIGHEID

Het project moet voorzien in individuele en collectieve veiligheid.

TIJD

Geduld en vastberadenheid zijn onmisbaar.

See You in The Hague

Ambitie en werkelijkheid

'Tijdens mijn werk in Kenia heb ik soms de grootste moeite uit te leggen dat Den Haag een echte stad is in plaats van een rechtszaal met gevangenis.' Jin-Ho Verdonschot, werkzaam bij Hiil (The Hague Institute for the Internationalisation of Law), vat in een notendop samen waarom een respectabele identiteit als Internationale Stad van Vrede en Recht ook een keerzijde heeft. In bepaalde delen van de wereld is Den Haag de stad die 'geliefde' leiders berecht, en zelfs 'vermoord'. Dat vonden bijvoorbeeld de Servische kranten na de dood van Milosevic in 2006 in de Scheveningse gevangenis.

Desalniettemin bouwt Den Haag gestaag voort aan haar imago en dat werpt z'n vruchten af. In het kielzog van bekende instellingen als het Internationaal Strafhof, Internationaal Gerechtshof en het Joegoslavië Tribunaal en minder bekende als OPCW en Libanon Tribunaal, hebben tal van NGO's en andere organisaties op gebied van recht, vrede en veiligheid zich in Den Haag gevestigd. De meesten daarvan huizen in de Internationale Zone.

Dat Den Haag Internationale Stad van Vrede en Recht is, heeft een lange geschiedenis, waarin idealisme en internationalisme een belangrijke rol spelen. In 1899 vond de Eerste Internationale Vredesconferentie in Den Haag plaats, waarin besloten werd dat Den Haag de zetel werd voor een Permanent Hof van Arbitrage.

*Den Haag als
Wereld-hoofdstad*
Marjolijn van der
Meij, tekening op
papier, 2013

Dit besluit inspireerde de Haagse medicus en pacifist P.H. Eijkman en zijn privésecretaris Paul Horrix tot het oprichten van een Stichting voor Internationalisme (1905). De Stichting had als doel om in de nabijheid van Den Haag een 'Wereldhoofdstad van het Internationalisme' te stichten, als een verwerkelijking van hun ideeën om de wereldvrede en onderling begrip tussen volken te bevorderen. Eijkman vroeg de architect en theosoof K.P.C. de Bazel een ontwerp voor de nieuwe Wereldhoofdstad te maken. Het bestond uit een groot achthoekig centrum in de duinen ten noorden van Den Haag, van waaruit brede lanen liepen naar verschillende academies, en een brede boulevard naar een vredespaleis dat was gelegen op de Mussenberg, waardoor het vanuit de wijde omtrek te zien zou zijn. Dit plan stuitte op weerstand bij de geldschijeter, de Amerikaanse staalmagnaat Andrew

Carnegie, en uiteindelijk werd buiten Eijkman om beslist dat het Vredespaleis op zijn huidige locatie zou worden gebouwd.¹

Net als de wereldhoofdstad van De Bazel kent de Internationale Stad van Vrede en Recht een concentratie aan internationale instellingen. Maar de openheid, het idealisme, de samenhang en de positieve uitstraling van de Wereldhoofdstad zijn in de Internationale Zone (nog) ver te zoeken. Het is geen duidelijk gemarkeerd gebied. Het is een losse en gefragmenteerde verzameling gebouwen te midden van woonwijken met luxe villa's en woontorens, parken en wegen. De Zone wordt zichtbaar bij de eerste bordjes 'Gereserveerd voor Internationale Organisatie' en steeds pregnanter door het verschijnen van politieposten, anti-tank paaltjes, camera's, massieve

De Internationale Zone in Den Haag
Foto's: Brigitte van der Sande, 2013

bloembakken en hoge hekwerken. Gebouwen zijn naar binnen gekeerd en geven weinig prijs van wat zich binnen afspeelt. De ambassades zijn herkenbaar door hun bronzen naamplaatjes en nationale vlaggen, maar veel organisaties verkiezen de anonimiteit van een gemeenschappelijk kantoorgebouw met gedeelde receptie en streng toegangsbeleid.

Het is natuurlijk bijzonder dat internationale organisaties te midden van een woonwijk gevestigd zijn en worden, maar dat heeft een schaduwzijde: de veiligheidseisen van de internationale instellingen zijn zodanig dat de uitstraling van de gebouwen naar de wijk en stad toe vrijwel nihil is. Dit gegeven leidde in 2010 tot een interessante workshop georganiseerd door Atelier Rijksbouwmeester en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding. Zes ontwerpers werd

gevraagd om een ambassade te ontwerpen en daarbij beveiliging als integraal aspect van het ontwerpproces mee te nemen. Ze maakten uiteenlopende voorstellen voor ambassades waarin de beveiligingsmaatregelen zo ontworpen waren dat veilige, maar vooral plezierige werk- en verblijfplaatsen ontstonden.²

Den Haag zou haar identiteit kunnen versterken door zich niet alleen bezig te houden met de economische kant van veiligheid, maar ook met het ontwerp van veiligheid, zowel in stedenbouwkundig, architectonisch, product als cultureel opzicht. Wethouder Henk Kool lijkt dat ook te suggereren als hij tijdens zijn speech bij de opening van The Hague Security Delta spreekt van Den Haag als living lab voor het beantwoorden van de vraag hoe de internationale zone te beveiligen zonder dat er manshoge hekken neergezet hoeven te worden. Tijdens de Nuclear Security Summit die op 24 en 25 maart plaatsvindt in Den Haag wordt echter nog teruggegrepen op de manshoge hekken. Onder meer het Kurhaus waar de regeringsleiders slapen wordt op die manier aan het oog onttrokken.

Het culturele programma *See You in The Hague* richt zich met tentoonstellingen, lezingen, presentaties, excursies en workshops precies op de complexe relatie tussen ambitie en werkelijkheid, identiteit en imago, een constructieve bijdrage aan de wereldvrede en een soms destructieve uitwerking op de leefbaarheid in delen van de stad, het opereren op het wereldtoneel en het schakelen naar het lokale, een behaaglijke vrede en een onbehaaglijke veiligheid, een open samenleving en afgesloten zones.

The Good Cause biedt daarom een mooie spiegel voor de stad. De expositie laat zien dat vredes- en wederopbouwmissies veel baat kunnen hebben bij een bepaalde houding en strategie van de betrokkenen, waaronder ontwerpers. Zo is het creëren van wederzijds vertrouwen essentieel, net als eigenaarschap en continuïteit. Het vraagt ook bescheidenheid en vastberadenheid. En stimuleren van publieke ruimte, werkgelegenheid en veiligheid. Deze factoren van succes zorgen o.m. voor betere lokale inbedding, minder vijandelijke uitstraling, meer publieke ruimte en grotere kans op toeëigening door lokale bevolking. Hoe zou Den Haag en meer specifiek de Internationale Zone eruit zien als deze succesfactoren ook hier zouden worden toegepast?

1. In de bibliotheek van Stroom was t/m januari 2014 de presentatie *Den Haag als Wereld- Hoofdstad* te zien met ontwerp-tekeningen, brochures en foto's begeleid door een uitgebreid essay van Arnold Mosselman. Zie www.stroom.nl

2. Aan de workshop namen deel: Anne Holtrop, Buro Harro, DUS architecten, Lola Landscape Architects, Michael Schoner en Sander Hofstee. Zie: www.rgd.nl/fileadmin/redactie/Smaak/SMAAK-49.pdf

Stroom School

Stroom School is de overkoepelende term voor het randprogramma dat Stroom bij tentoonstellingen organiseert. Hierin worden thema's van de tentoonstelling uitgelicht en uitgediept.

De Stroom School bij *The Good Cause* bestaat in ieder geval uit zondagse rondleidingen, een congres en een excursie door de Internationale Zone.

Zie insert voor het actuele programma.

Of kijk op:
www.stroom.nl

Opening tentoonstelling met inleidend programma

Zaterdag 8 maart, 17 uur
Inleidend programma vanaf 16 uur

Rondleidingen op zondag

Op een aantal zondagen gedurende de tentoonstellingsperiode worden rondleidingen gegeven door verschillende mensen die vanuit hun specifieke achtergrond reageren op de expositie en de onderliggende thema's.

Prijs: gratis
Reserveren niet nodig

Lunchrondleidingen op vrijdag

Meld je aan voor een lunchrondleiding op vrijdagmiddag. Voor meer informatie en reserveringen, gelieve contact op te nemen via: rondleidingen@stroom.nl
Prijs: 12,50 euro per persoon

Rondleidingen voor studenten

Voor groepen studenten is er de mogelijkheid om door de week rondgeleid te worden. Belangstellenden kunnen zich aanmelden via: info@stroom.nl
Prijs: gratis

Colofon

The Good Cause

Curatoren: Archis (Arjen Oosterman, Lilet Breddels m.m.v. René Boer) i.s.m. Stroom Den Haag. Ontwerp: Vanessa van Dam en Adriaan Mellegers m.m.v. Markus Lange. Dank aan: Friso Keuris, Ivan Grubanov, Nick Huls, Gerd Junne, Asser Instituut.

The Good Cause wordt mede mogelijk gemaakt door Mondriaan Fonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de gemeente Den Haag.

The Good Cause is in 2011 ontwikkeld in opdracht van het Nederlands Architectuurinstituut voor het Canadian Centre for Architecture in Montreal. Curatoren: Archis (Arjen Oosterman, Lilet Breddels) en NAI (Saskia van Stein). Ontwerp: Gerlinde Schuller, The World as Flatland.

The Good Cause is een project van Archis dat tot stand komt in samenwerking met: The Canadian Centre for Architecture (CCA), Montreal; Prins Claus Fonds; Het Nieuwe Instituut; Universiteit van Amsterdam; Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW); Espérance - Association des Jeunes Sportifs de Kigali (Rwanda); ERSTE Stiftung, Wenen; Architekturmuseum, München en Stroom Den Haag.

Deze tentoonstelling is onderdeel van het langlopende Stroomprogramma *See You in The Hague*, een veelzijdige vertelling over de ambitie en werkelijkheid van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht.

See You in The Hague is een initiatief van Stroom Den Haag en mede mogelijk gemaakt door Mondriaan Fonds, Stichting DOEN, Stichting Stokroos, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, vFonds (Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg), Stichting Democratie en Media en de gemeente Den Haag. Het programma komt tot stand met tal van partners binnen en buiten het kunstenveld en is ontwikkeld in nauwe samenwerking met curator Brigitte van der Sande.

www.archis.org
www.seeyouinthehague.nl

stimulerings
fonds
creatieve
industrie

Stroom Den Haag

Hogewal 1-9

NL-2514 HA Den Haag

www.stroom.nl

T +31(0)70 365 8985

F +31(0)70 361 7962

info@stroom.nl

